

Rasespesifikk avlsstrategi (RAS) for svensk lapphund

Versjon 1

Gyldig t.o.m. 1.1.2019

**Norsk
Kennel Klub**
HUNDEEIERNES ORGANISASJON

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Generelt	3
Rasens historie; bakgrunn og utvikling	3
Overordnet mål for rasen	4
Rasens populasjon	5
Populasjonsstørrelse	5
Gjennomsnittlig kullstørrelse	5
Innavlsgrad	6
Bruk av avlsdyr	6
Innhenting av avlsmateriale fra andre land	6
Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål	7
Prioritering og strategi for å nå målene	7
Helse	8
Generell beskrivelse av helsesituasjonen i rasen	8
Forekomst av helseproblemer, sykdommer og/eller defekter	8
Forekomst av reproduksjonsproblemer	9
Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål	9
Prioritering og strategi for å nå målene	9
Mentalitet og bruksegenskaper	9
Jaktprøver, bruksprøver og mentaltester	9
Mentalitet og bruksegenskaper i forhold til rasestandarden	9
Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål	10
Prioritering og strategi for å nå målene	10
Atferd	10
Atferdsproblemer	10
Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål	11
Prioritering og strategi for å nå målene	11
Eksteriør	11
Eksteriørbedømmelser	11
Overdrevne eksteriørtrekk	11
Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål	11
Oppsummering	12
Prioritering av viktige kortsiktige og langsiktige mål	12
Plan for videre arbeid i klubben	12
Kildehenvisninger	12

Innledning

Gjennom RAS, rasespesifikk avlsstrategi, vil Norsk Lapphundklubb søke å legge til rette for ivaretagelse og sunn utvikling av rasene vi forvalter. Vi oppfordrer oppdrettere til å bruke dokumentet i sitt avlsarbeid, og til å gi tilbakemeldinger til styre og avlsråd om dokumentets nytte slik det er utformet, og bidra til kunnskap om hundenes helsetilstand, både fysisk og mentalt, ved å informere styre og avlsråd. Vi vil også holde oss oppdatert og søke kunnskap om den totale populasjonen i Norden, og særlig i rasens hjemland, Sverige. Gjennom økt kunnskap kan vi foredle rasen på områder der det er nødvendig, og ivareta dens egenart, både når det gjelder eksteriør og bruksegenskaper.

Det er viktig å forstå at den samlede populasjonen finnes i Norge og Sverige, og på grunn av det lave antall hunder er svensk lapphund en truet rase.

Generelt

Rasens historie; bakgrunn og utvikling

Svensk lapphund er nært knyttet til Nordkalottens historie, kultur og næringer. De første innbyggerne på Nordkalotten etter istiden var trolig samer eller fangstfolk som samene blandet seg med. Kulturen deres var en typisk fangstkultur, de var jegere og fiskere, og funn som er gjort, tyder på at de hadde hunder. I Varanger er det funnet rester av hundeskjelett fra ca. år 7000 f.Kr.

Hundene måtte dekke flest mulig av folkets behov, de måtte både være vakthunder, allsidige jakthunder og samtidig være nært knyttet til eierne som familiehunder. Ca. 1500-1550 var det på Nordkalotten utviklet en reindrift som baserte seg på tamrein. Den årlige vandringen sammen med reinen førte til at hunden fikk som hovedmål å holde reinen samlet som beskyttelse mot rovdyr. Da kom det godt med at hundene var vant til å jakte både ulv og bjørn. Hundene skulle ringe og drive reinflokkene mot eieren. Hundene var så viktige for eierne at de hadde sin egen plass innenfor døra til lavvo eller gamme.

Svensk lapphund er en av Sveriges nasjonalraser og det var en langhåret lapphund – eller Nordisk Spets A – som fikk registreringsnummer 1 i SKK i 1893. I 1935 ble standarden for lapplandsk spets godkjent av SKK. I 1936 inneholdt stamboken 85 lapphunder, men etter det fulgte en nedgang for rasen et par tiår med bare et tjuetalls registrerte hunder per år. I løpet av denne tiden fantes et flertall farger og kombinasjoner av farger på svensk lapphund. Typemessig var hundene av umiskjennelig lapphundtype, men på detaljnivå varierte de ganske mye. Bland annet var det tillatt med stubbhale og en stor variasjon av farger. På 30-tallet var de hvite i klar dominans og konkurrerte en stund til og med som en egen rase. Det ble senere bestemt å ta bort den hvite fargen fra rasestandarden fordi de var vanskelig å se under gjeting på vinteren.

50- og 60-tallet

I løpet av 50-tallet ble det i snitt registrert 28 valper/år, men allerede på 60-tallet hadde det økt til 128 valper/år. I 1958 var det registrert 11 lapphunder i Norge. Rasen var fortsatt sårbar.

I 1970-årene var de absolutte toppårene med 305 valper i snitt i Sverige. I 1973 noteres de høyeste registreringstallene i rasens historie med 368 valper i Sverige. Den totale innavlsgraden i disse årene lå på ca 6 noe som innebar at alle kull i snitt hadde innavlsgrad

som tilsvarte søskenbarnsparinger. På 70-tallet hadde Sverige noen avlsmatadorer med over 280 valper etter seg. På 80-tallet økte antall registrerte hunder i Norge pr år. Det ble i snitt født 122 valper/år dette tiåret, og i 1987 ble det registrert 170 valper. I Norge var det også enkelte hannhunder som gikk igjen i avl, men ikke i samme grad som i Sverige. Innavlsgraden var økende i Sverige.

Den første effekten på den harde innavlen viste seg

Arvelig juvenil neuronal muskelatrofi (MA) dukker opp i rasen. De fleste tilfellene kom på slutten av 60- og i begynnelsen av 70-tallet. Testparinger startet 1973 og ble overvåket av en komité nedsatt av SKK. Valpekullene ble kontrollerte ved 2 og 8 ukers alder. Samtlige valper i testkullene ble avlivet etter siste kontroll.

I 1980 ble det født 325 valper og av disse var det 78 valper etter frie foreldre. I 1986 ble det diagnostisert ett tilfelle av MA i Norge. NLK ble orientert i 1989. Anleggsgbærere ble identifisert. Det var 74 avkom etter en og samme hannhund. Kjente anleggsgbærere ble tatt ut av avl. Det understrekes at det ikke har vært registrert MA på rasen de siste 20 årene og at denne sykdommen ikke er en trussel for rasen pr i dag.

Rasen overlever og har sin glanstid i 1980-årene. Mange kjente norske og svenske oppdrettere gjorde et godt arbeid og fikk bukt med problemene.

Tilbakegangen starter på 90-tallet

På 90-tallet dalte registreringssifrene ned til i snitt 162 valper/år i Sverige og 66/år i Norge. Man er for tredje gang på omtrent 50 år bekymret for rasens eksistens.

Det ble innført registreringsrestriksjoner for valper etter foreldre med ukjent HD status

2000-tallet, PRA skapte en annen måte å se på avlen

På 2000-tallet sank registreringssifrene ytterligere for å havne på i snitt på 110/år i Sverige og 39/år i Norge.

I 2006 introdusertes en DNA-test for øyensykdommen progressiv retinal atrofi (PRA). Det viste seg da at ca. 75 % i rasen var bærere av det recessive genet for sykdommen. Kun en firedel av hundene som ble testet var frie for genet. På grunn av den store utbredelsen innen rasen innførte Svenska kennelklubben et helseprogram 01.01. 2008 der kjent status for procd-PRA krevdes av foreldredyrene samt avlsforbud for syke hunder.

For ikke å miste verdifullt genmateriale ble det i Norge tillatt å bruke hunder med statusen affisert mot hunder med statusen fri. Det er nå et økende antall frie hunder og det fødes ingen hunder med status affisert i dag.

Denne sykdommen er nå under kontroll og betraktes ikke som noen trussel for rasen.

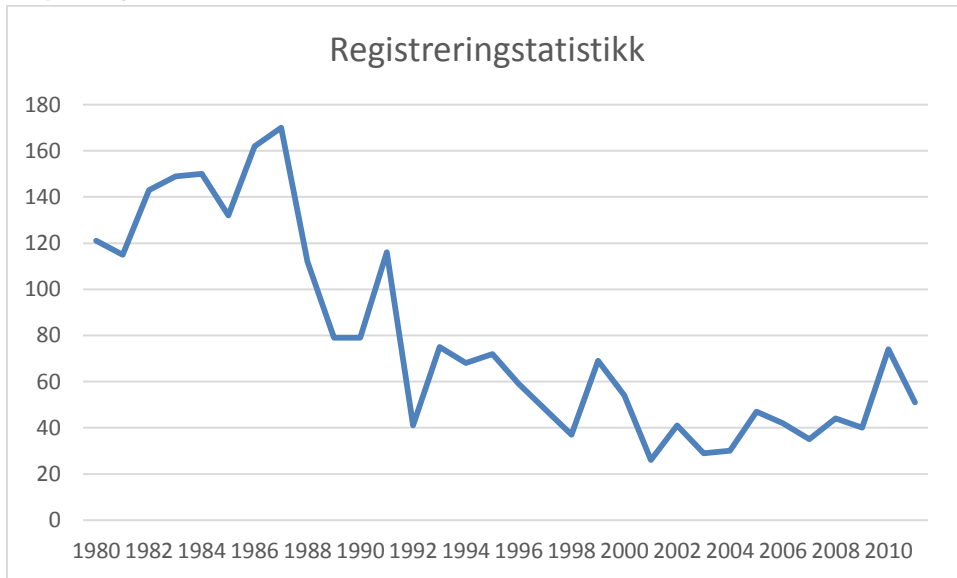
Overordnet mål for rasen

Svensk lapphund skal være en funksjonelt frisk hund med rasetypisk konstruksjon og mentalitet som kan leve et langt og lykkelig liv til glede for seg selv og sine eiere.

Bevare rasen og øke den genetiske variasjonen.

Rasens populasjon

Populasjonsstørrelse

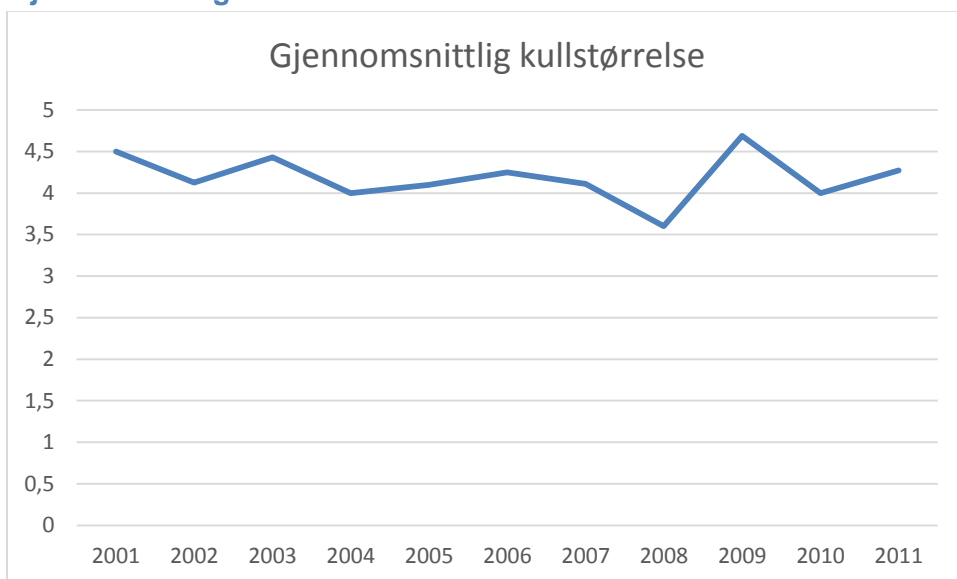

Vi ser en tydelig nedgang i rasens populasjon.

Etter år 2000 har tallene vært bekymringsfullt lave med ca. 30-50 registreringer pr år. Samtidig har den finske lapphunden hatt en betydelig økning i registreringstallene. Oppdrettere på svensk lapphund merker på forespørslene fra valpekjøpere at de foretrekker hunder med mulighet til variasjon i farger. Den samme trenden har man registrert i rasens hjemland Sverige.

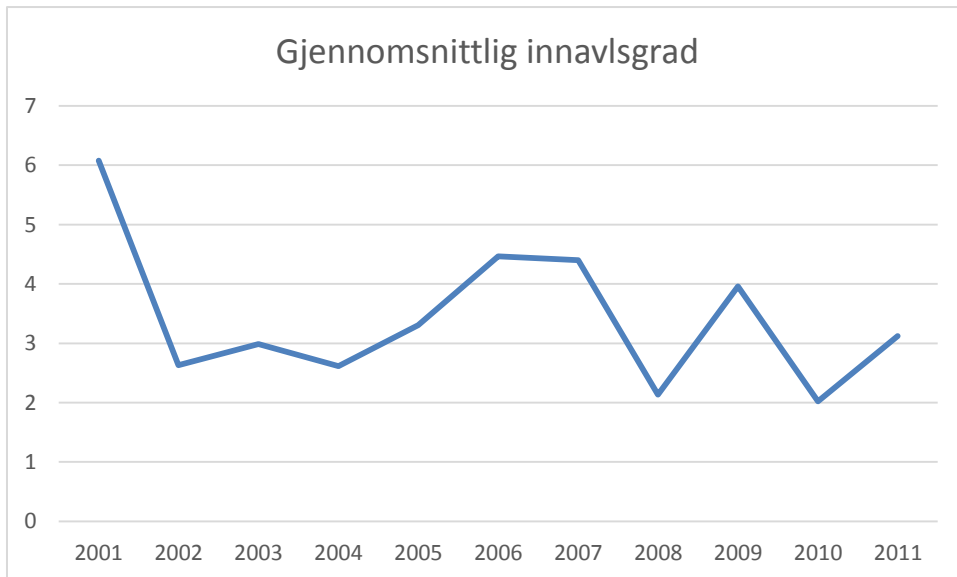
En viktig målsetting er å snu trenden med lave registreringstall uten at det går utover registreringstallene til den Finske lapphunden.

Gjennomsnittlig kullstørrelse

Gjennomsnittlig kullstørrelse for hele perioden er 4,2.

Innavlsgrad

Den generelle innavlsgraden for svensk lapphund ligger generelt høyere enn hos de to andre lapphundrasene i Norge. Man kan se at det er en enkelt oppdretter som påvirker denne statistikken ganske kraftig på grunn av veldig høy innavlsgrad på enkelte kombinasjoner. Gjennomsnittlig innavlsgrad for hele denne perioden er 3,4 %.

Bruk av avlsdyr

Anbefalinger:

Hentet fra «Norsk Kennel Klubbs avlsstrategi 4.3.»: «NKKs grunnleggende anbefaling er at en hund ikke bør ha flere avkom enn tilsvarende 5 % av antall registrerte hunder i rasepopulasjonen i en femårsperiode.»

Innhenting av avlsmateriale fra andre land

Det hentes inn avlsdyr fra rasens hjemland Sverige, og fra Finland. Hundens opprinnelige område over hele Nordkalotten er nyttig å anse som én populasjon. Den samlede populasjonen er sårbar, og Svenska Lapphundklubben vurderer å krysse inn en annen rase for å oppnå større bredde, men hvilken rase/hunder er ikke avklart ennå. SKK finansierer per i dag et prosjekt med å innhente DNA fra hunder i det nordlige Russland (nomadiske Nenets reingjetere). Målet med prosjektet er å finne ut hvor like disse hundene er genetisk.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

Kortsiktige mål:

Opprettholde og øke bredden i avlsbasen gjennom bruk av flest mulig ulike foreldredyr som tilfredsstillende kravene til gode avlshunder, og unngå å overstige NKK sin anbefaling om maksimum 5 % avkom fra en hund i populasjonen (se over).

De lave registreringstallene de siste 6 årene medfører at dette er vanskelig å gjennomføre i praksis på en så liten rase. Anbefalingene blir derfor at 1 avlsdyr ikke bør ha mer enn 3 kull. Målrettet samarbeid med Finland og Sverige om bredde i avlsbasen.

Langsiktig mål:

Økt genetisk variasjon.

Få den gjennomsnittlige innavlsgraden til å være 2,5 % eller mindre hvert år.

Prioritering og strategi for å nå målene

Spre kunnskap og informasjon om rasen for å øke interessen.

Jevnlig tilbud om kompetanseheving for oppdrettere gjennom foredrag i NLKs regi.

Samarbeid mellom raseklubbens styrer og avslråd i de nordiske landene.

Hvert individ må sees på som et potensielt avlsdyr og oppdretterne har et stort ansvar i forhold til å informere nye valpekjøperne om rasens utfordringer og oppfordring til å bruke egnede individer i avl.

Helse

Generell beskrivelse av helsesituasjonen i rasen

Svensk lapphund er generelt en sunn rase med få helseproblemer, sykdommer og defekter.

Forekomst av helseproblemer, sykdommer og/eller defekter

Øyesykdommer:

Prcd-PRA

Det ble oppdaget prcd-PRA på midten av 2000-tallet i Sverige. Det medførte at et antall hunder ble DNA testet for prcd-PRA i Sverige, Finland og Norge. En betydelig andel var anleggsbærere eller affisert (har genet). Sverige, Finland og Norge satte i gang et samarbeid for å begrense antall affiserte hunder. Affiserte og anleggsbærere ble parett med frie individer. Resultatet er at det nå fødes hunder som er frie eller anleggsbærere (merk at anleggsbærere aldri utvikler øyesykdommen prcd-PRA).

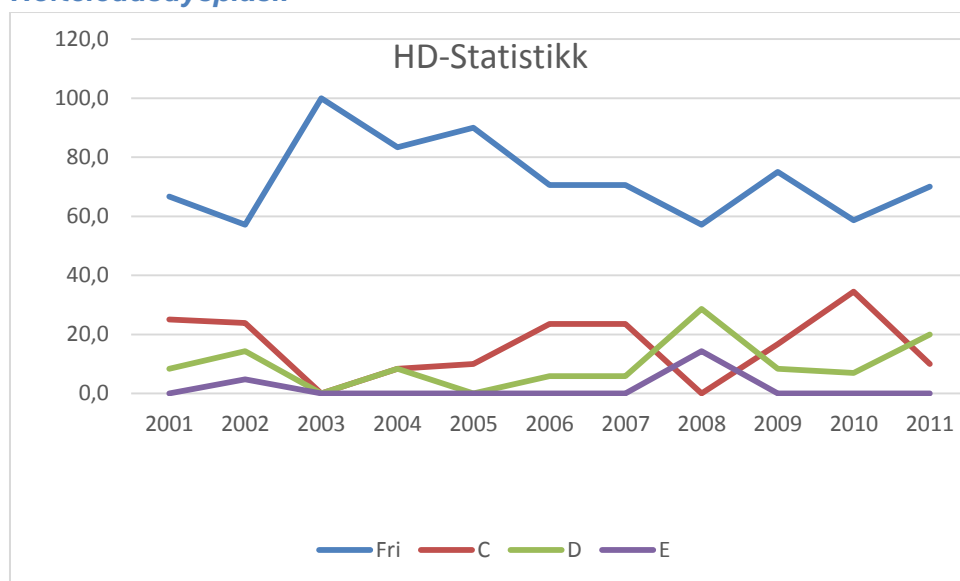
Noen av de affiserte hundene er fulgt opp med øyelysning. Utviklingen er atypisk og har gått over lang tid. Flere individer har fortsatt ikke fått kliniske symptomer ved ca 11- 12 års alder. For ett av individene har sykdommen klinisk debutert ved 8 år, men med en langsom utvikling av symptomer.

Vi anbefaler å øyelyse hunder med status affisert for å følge med på den kliniske utviklingen av sykdommen, spesielt med tanke på å skaffe mer kunnskap om når (alder) individet viser kliniske symptomer på prcd-PRA.

Andre øyesykdommer:

Enkelt tilfeller av ulike typer katarakt (også i høy alder)

Hofteleddsdysplasi:

Det er relativt få hunder som er HD-røntget, og da kan enkelthunders HD-status gi store utslag på statistikken. Det er mellom 10 og 29 hunder røntget per år i perioden. På grunn av at SL er en svært liten rase, tillates det bruk av hunder med C-hofte i avl, men kombinert med en fri hund.

Det er ønskelig at alle hunder HD-røntges slik at det er mulig å følge med på tilstanden i rasen. Hofteledds dysplasi er ikke noe problem for rasen, men det er likevel nyttig å følge med.

Andre sykdommer:

Arvelig juvenil neuronal muskelatrofi (MA) er en sykdom som vi ikke ser i dag.

SL er i hovedsak en frisk rase med få helseproblemer, men som i likhet med andre raser, kan ha ulike sykdommer.

Forekomst av reproduksjonsproblemer

Problemer med reproduksjon er sjelden. Det fødes relativt små kull, ca. 4,2 valp i gjennomsnitt. Kullstørrelsen har ikke endret seg de siste 20 årene.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

Fortsatt samarbeid med lapphundklubbene i Norden for til enhver tid å være oppdatert på helsetilstanden hos rasen som helhet. Øke kompetansen på genetik og helse hos oppdrettere og medlemmene i avlsrådet vil være et nødvendig satsningsområde.

Prioritering og strategi for å nå målene

Samarbeid med Sverige og Finland er helt nødvendig.

Kurs og opplæring av oppdrettere.

Overvåke forekomst av sykdommer.

Overvåke og skaffe kunnskap om prcd-PRA, forekomst og klinisk betydning for individet (når ser man symptomene og når ser man de første kliniske funnene).

Mentalitet og bruksegenskaper

Jaktprøver, bruksprøver og mentaltester

Det er per i dag ikke et krav at svensk lapphund skal gjennomføre og bestå jaktprøver, bruksprøver og mentaltester. NLK følger rasens hjemland på dette området.

Mentalitet og bruksegenskaper i forhold til rasestandarden

Jevnt over er inntrykket at mentalitet og bruksegenskaper hos populasjonen svarer til rasestandarden, med hunder som er ivrige i jobb, modige, rolige i hvile, lærevillige, samt sosiale, vennlige og trofaste.

Rasen er allsidig og brukes i dag i hovedsak som familiehund. De brukes og egner seg til de fleste typer hundesport. Hundene har bevart sine opprinnelige egenskaper som gjeting og jakt. Flere av hundene er godkjente ettersøkshunder og brukes til ulike former for jakt. Et

økende antall hunder brukes til gjeting, spesielt reingjeting. I arbeid kan det være nødvendig at hundene bjeffer, men utover det skal de kunne være stille. Rasen har en naturlig vaksomhet uten at den skal fremstå som aggressiv. Nervøse, aggressive eller bjeffete hunder er utypiske.

I Norge er ikke mange hunder mentalbeskrevet, men i Sverige har man beskrevet flere. Tilbakemelding fra eierne er at hundene fungerer svært bra.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

Rasens bruksegenskaper som reingjeter og vokter er viktig å bevare. Virkemidler kan være gjeteranleggsprøve og rovdyrtest. Styret v/ bruks- og sportskomiteen utreder mulighetene for å gjennomføre slike prøver i klubbens regi.

MH-beskrivelse vurderes som et nyttig verktøy for å opprettholde rasens mentale helse. Det oppfordres til at eiere lar sine hunder gjennomføre MH-beskrivelse, slik at det kan dannes et grunnlag for statistikk over rasens mentale helse. Vi trenger hunder som er mentalt stabile både som familie- og arbeidshunder. Gjennom bevisste valg av avlshunder må karaktertrekkene som er beskrevet i rasestandarden opprettholdes. Svensk lapphund skal være ivrig, modig, rolig, lærevillig samt vennlig og trofast. NLK ønsker at oppdrettere vektlegger avlsdyrenes genetiske arv, miljømessige arv og erfaringer slik at avlen så langt det er mulig gir forutsigbar mentalitet hos avkommet.

Genetisk variasjon er viktig og de fleste kombinasjoner bør ligge under 2,5 %, og ingen kombinasjoner bør overstige 6,25 % (tilsvarende søskenbarnsparing).

Prioritering og strategi for å nå målene

Norsk Lapphundklubb vil følge med på mulighetene for å legge til rette for egnede prøver, tester og beskrivelser som passer til rasens bruksområder og ønskede egenskaper. Videre vil NLK følge arbeidet på området i de øvrige nordiske landene og samarbeide med dem. På denne måten kan grunnlaget legges for at hundens mentalitet kan inkluderes i avlsarbeidet.

Atferd

Atferd kan være styrt av genetisk arv, sosial arv og miljøpåvirkning. Det kan være vanskelig å vite hva som er medfødt, hva som er resultat av et gunstig/ugunstig miljø, og hva som eventuelt kan være tilslørt av et godt miljø. Den svenske lapphunden er en hund som utfører arbeidsoppgaver med stor iver og glede. Den har et tydelig og rikt kroppsspråk. Den er en rolig og god familiehund.

Atferdsproblemer

Det er ingen utpregede atferdsproblemer i rasen. Svensk lapphund er en stabil og robust hund. De atferdsproblemene som sees, skyldes i stor grad feil håndtering av hunden, og sjeldent hundens medfødte egenskaper. Rasen gjeter med bjeffing, noe som medfører at hundene kan ha lett for å bjeffe i enkelte situasjoner. Med feil håndtering kan dette utvikle seg til å bli et problem. Andre atferdsproblemer sees svært sjelden.

Oppdretter har et stort ansvar for å informere sine valpekjøpere om riktig oppdragelse for å få en sosial og godt fungerende hund.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

Med bakgrunn i det vi vet om arvbårhet, både genetisk og epigenetisk, i mentalitet og gemytt, tilrår NLK at bare hunder med ønsket atferd blir brukt i avl. Det kan også være nyttig å se på tidligere generasjoner hos avlsdyrene.

Med tester og beskrivelser forhindrer man at hunder med uønsket atferd brukes i avl. Man får testet hundens kontaktvillighet, lyst til å leke, lyst til å jage, reaksjoner på overraskelser, trusler, lyd, mot, dominans, flokkfølelse, sosiale evner med mer. Dette kan gi oppdretter nyttig informasjon i arbeidet med å finne gode kombinasjoner.

Prioritering og strategi for å nå målene

Målet må være at flere hunder gjennomfører tester eller beskrivelser. Ærlige, kompetente og bevisste oppdrettere med oppmerksomhet på mentalitet kan bidra til å forbedre rasen.

Strategi: Klubben arbeider for åpenhet, og utarbeider og sender med jevne mellomrom (3 – 5 år) ut en forespørsel til alle medlemmer om hvordan deres hunder reagerer på forskjellige ting. Slik kan vi få en oversikt og lage en statistikk. Avlsrådet vil på denne måten kunne ha kunnskap om linjer og enkeltdyr som kan brukes i vurdering av kombinasjoner av avlsdyr. Kursing av oppdrettere og medlemmer er også viktige strategier for å nå målene.

Eksteriør

Eksteriørbedømmelser

Bedømmelse av rasen skal følge rasestandard godkjent av FCI i 2011, eller den til enhver tid siste FCI-godkjente versjon av denne.

Overdrevne eksteriørtrekk

God pelskvalitet med riktig dekkhår og god underull skal sikre at hunden tåler det barske arktiske klimaet med streng kulde, våt snø og slaps, hete sommerdager og mygg. Pelsen må ikke bli så omfangsrik eller av en slik kvalitet at den hemmer hunden i dens arbeid ved at snøklumper eller kvist og kvast fester seg.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

I avlsarbeidet vil vi samarbeide med rasens hjemland og øvrige raseklubber i Norden for å nå målene.

Avhengig av utvikling og forskning i rasens hjemland Sverige, vil Norsk Lapphundklubb formidle prioriterte oppgaver til klubbens oppdrettere og øvrige medlemmer, og til dommere som dømmer rasen.

Det er imidlertid viktig at dommere gjøres kjent med standarden og kjenner til beskrivelse av rasen. Et eksempel kan være fargevariantene på SL som er mindre kjent og tolkes forskjellig hos dommere.

Oppsummering

Prioritering av viktige kortsiktige og langsiktige mål

Hundens helse og mentalitet skal fortsatt være to viktige faktorer i avlsarbeidet. Eksteriøret skal gjenspeile hundens opprinnelige bruksområder som reingjeter og vokter mot villdyr i det arktiske klimaet. Vakre hunder er ikke nok. Utstillingsresultater kan si mye om hunden, men det er ikke tilstrekkelig. En sunn hund med riktig mentalitet og godt gemytt, med egenskaper i tråd med rasens bruksområder og sosiale egenskaper, med et eksteriør som er rasetypisk og som er funksjonelt, må være mål for oppdrettet. I valg av avlsdyr må oppdrettere etterstrebe dette.

Plan for videre arbeid i klubben

Norsk Lapphundklubb vil arbeide for videre samarbeid med raseklubben i rasens hjemland Sverige og med Finland for å være oppdatert på forskning og avlsarbeid. Vi ønsker å fortsette med å kurse oppdrettere i godt avlsarbeid. Videre ønsker vi å utvikle et spørreskjema som kan benyttes for å følge med på helse, mentalitet og atferd hos medlemmenes hunder, alternativt et skjema som oppdrettere kan sende sine valpekjøpere for å få rede på om resultatet er blitt som ønsket. Et dommerseminar er et viktig virkemiddel i arbeidet med å opprettholde og utvikle rasen, og NLK vil arbeide for å få arrangert dette.

Kildehenvisninger

- Svensk kennelklubb
- Svensk Hundsport og tidsskrift 11/87
- Svensk lapphundklubb
- Ernst Manker div verker
- Povl Simonsen, Varangerfunnene – 2-1961
- Tidsskriftet Samefolket

Forsidebildet:

Sabmebæna Surut

Foto: Halvard Overskeid

Redigert 15-03-14